

DOUA SECOLE DE LA PRIMA OCUPARE RUSEASCA A TERITORIULUI MOLDOVEI DINTRE PRUT SI NISTRU

*Alexandru Herlea, profesor emerit la
Universitatea de Tehnologie Belfort-Montbéliard (UTBM) – Franta,
președinte al Casei Românești din Paris,
fost ministru al Integrării Europene al Guvernului României.*

*Cuvânt de deschidere la conferința – dezbatere: „Bessarabie 1812 –
2012 de l’annexion à l’intégration européenne” organizată la Paris, pe 20
mai 2012 de catre „Clubul Libéral – Moldova” în colaborare cu „ La
Maison Roumaine”, la care au participat:
Vasile Calmatui, Matei Cazacu, Alexandru Herlea, Nicolae Trifon*

Abstract: *The introductory speech at the round table dealing with the first Russian occupation, two centuries ago, of the eastern part of the territory of Moldova situated between the rivers Prut and Dniester, emphasized the following aspects:*

- *The importance of the commemoration of this event in Paris, this city playing a particular role in mass-media and information circulation.*
- *The role of France in south-east Europe starting with the Napoleon’s wars, which obliged Russia to limit its expansionists projects, till nowadays when several countries of the area, including Moldova and Romania, are members of the “l’Organisation Internationale de la Francophonie - OIF”.*
- *The different manifestations which took place in Moldova and Rumania to commemorate this event, emphasizing that in Moldova those who are claiming their Romanian identity are more and more numerous and determined in their choice and that in Romania the people, including all the political forces, condemn the occupation by Russia of Moldova’s territory between Prut and Dniester.*
- *The obligation to study the history of Bessarabia and other territories occupied by Russia, emphasizing the terrorist and criminal actions of russification of the Romanian population which arrived at their climax during the soviet occupations of 1940 and of that which occurred after 1944. It has to be also shown that the denunciation of the pact Molotov – Ribbentrop became reality in the Baltic State, but not in Moldova.*
- *The necessity to point out the imperialist attitude of Putin’s Russia which refuses to withdraw its army from Transnistria and is very active in Moldova’s internal affairs.*
- *The importance of supporting the building of a State of law based on the values of freedom, democracy, justice, solidarity, on which the European Union is built as well. The Republic of Moldova has to give up ambiguous attitudes: it can’t at the same time be a member of the EU and of ICS (Independent States Community). A choice has to be made knowing that the integration into the EU means a real progress in the reunification of the Romanian cultural space.*
- *The obligation to help the Romanians living outside the Romania’s and Moldova’s borders, namely the north of Bucovina, Herta county and south of Bessarabia and who experienced the same tragedies and even worse (they are confronted today with the loss of their identity), like the inhabitants of the Republic of Moldova.*

Îmi revine onoarea să deschid această reuniune de comemorare a tragicului eveniment de acum doua secole: ocuparea de către Rusia țaristă a teritoriului Moldovei

dintre Prut și Nistru. Pentru organizarea ei trebuie felicitat neobositul Vasile Călmățui, animatorul Clubului Liberal al Moldovenilor din Paris. Ea se înscrie într-un lung șir de manifestații desfășurate cu acest prilej în România și Republica Moldova și are o semnificație deosebită prin locul unde se desfășoară: Parisul.

Să ne amintim de rolul pe care l-a jucat Franța în sud – estul Europei de mai bine de două secole. Presiunile exercitate asupra Rusiei de către războaiele napoleoniene au făcut ca pretențiile imperiului Țarist să se reducă și ca acesta să renunțe la asezarea frontierei sale sud - vestice pe Dunare, ocupând în întregime nu numai Moldova ci și Țara Românească. La negocierile de pace din 1812, desfășurate la București între Rusia și Turcia, aceasta din urmă, tratată de către propriul ei negociator, a cedat un teritoriu (denumit de acum eronat Basarabia), pe care nu-l poseda. Franța era mai degrabă de partea Turciei cu toate că generali francezi ocupau poziții importante în armata țaristă. Alexandre-Louis Arnault de Longeron a fost implicat direct în negocierile de pace de la București. În 1856, în urma războiului Crimeii, în care Franța împreună cu Anglia s-a angajat în stoparea expansionismului rusesc, Moldova recuperează o parte a teritoriul pierdut (județele Cahul, Bolgrad și Ismail), pe care îl va păstra până în 1878.

În a doua jumătate a secolului XIX statul francez (Napoleon III) și cunoscute personalități franceze (Edgar Quinet, Emile Olivier și alții) au susținut revendicările Românilor, care doreau să se unească într-un singur stat. Franța a sprijinit, de asemenea, unirea Basarabiei cu Țara Mama în 1918. Misiunea militară franceză, condusă de către generalul Berthelot, a jucat un rol important în reorganizarea armatei române care, odată refăcută, a restabilit ordinea în regiune, ordine amenințată de anarhia bolșevică. Între cele două războaie mondiale, când Moldova dintre Prut și Nistru era parte integrantă a Regatului României, influența franceză, legăturile României cu Franța au fost deosebit de importante. Odată cu implozia Uniunii Sovietice și independența Republicii Moldova relațiile cu Franța a acestei (de-acuma) țări n-au făcut decât să se întărească și să se dezvolte. Din 1995, Republica Moldova este membră a „*L'Organisation Internationale de la Francophonie – OIF*”.

Astăzi, atât în România, cât și în Republica Moldova se comemorează prima ocupare a Basarabiei de către imperiul rus. Numărul și tonul manifestațiilor este revelator pentru evoluțiile, care s-au produs în ultimul sfert de secol, atât în rândul opiniei publice, cât și pe plan politic.

Putem constata că în Republica Moldova cei care își revendică identitatea românească sunt din ce în ce mai numeroși și că aceasta se afirmă din ce în ce mai hotărât. Menționez acțiunile organizate de Partidul Liberal și de Primăria Chișinăului: drapelul Moldovei în bernă, flori la monumentul comemorativ din piața Marii Adunări Naționale. În discursul ținut cu acest prilej, președintele Partidului Liberal, Mihai Ghimpu, a calificat drept crimă uitarea suferințelor și a afirmat: „*libertatea nu se cersese, se cucerește*”. El îl parafraza pe Ioan Rațiu, care declarase cu ocazia procesului Memorandului ca: „*existența unei națiuni nu se demonstrează, ea se afirmă*”. Și ea s-a afirmat definitiv pentru Transilvania și se va afirma definitiv și pentru Basarabia. Este ceea ce a sugerat prezența la Chișinău a cântărețului brașovean Horia Brenciu, care a susținut un spectacol cu această ocazie. Comemorările nu au avut loc însă numai în capitală, ci și în provincie. La Soroca ele au strâns numeroși

tineri. Din păcate, în Republica Moldova partidele politice cu excepția PL nu au participat la manifestații și au refuzat ca ziua de 16 mai să fie declarată zi de doliu național.

În România există deja un consens (cel puțin aparent) al tuturor forțelor politice cu privire la condamnarea anexării teritoriului dintre Prut și Nistru de către Rusia. O firavă rază de lumină în sumbrul peisaj al politicii românești - cu condiția ca aceste atitudini să fie sincere și să nu reprezinte abile manipulări în scopuri electorale. Aceste atitudini sunt în orice caz îmbucurătoare. S-a parcurs un drum lung de la poziția președintelui României, I. Iliescu și a partidului său în prima jumătate a anilor '90 la cea de astăzi a președintelui T. Băsescu – care este foarte apreciată de către basarabeni. Chiar și urmașul lui Iliescu la conducerea partidului, Victor Ponta, a declarat, cu prilejul actualei aniversări, în calitate de prim ministru: „*consecințele anexării jumătății de est a Moldovei de către imperiul Tarist are urmări politice și sociale care raman în continuare dominante în existența Moldovei și României*”. La sediul Parlamentului, anexarea pământului românesc, ce a avut loc acum două secole, a fost comemorată printr-o dezbatere organizată de către „Comisia Romanilor de Pretutindenii” a Senatului și câteva asociații și fundații: „Fundatia Romanilor de Pretutindenii”, „Consiliul National al Reintegrării”, „Actiunea 2012”, „Consiliul Romano-American”. S-a afirmat că drumul cel mai scurt de integrare a Moldovei în UE este unirea cu România.

Cele două Academii și instituții de învățământ superior au fost, de asemenea, prezente la aceasta comemorare. Academia Română (filiala Iași a Institutului de Istorie) și Academia Moldovei (Institutul de Istorie a Statului și Dreptului) au organizat împreună un colochiu intitulat: „*Basarabia 2012 – probleme nationale și implicatii internationale*”. La Academia Militara a Republicii Moldova „Alexandru cel Bun” s-a desfășurat, de asemenea, o sesiune comemorativa la care s-a afirmat că „*neutralitatea*” și „*moldovenismul*” nu sunt decât fațete ale jocului hegemonic rusesc.

Aceste evoluții trebuie impulsionate și adevărul trebuie făcut cunoscut atât pe plan național, în România și Moldova, cât și pe plan internațional.

Trebuie amintit fără încetare că teritoriul dintre Prut și Nistru a fost anexat ilegal de Rusia Țaristă în 1812. Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea. Moldova nu era teritoriu turcesc, chiar dacă plătea tribut Porții. Pacea de la Iași din 1792 înregistra ocuparea teritoriului Transnistriei de către imperiul rus și afirma că granița vestică a acestuia se situează definitiv pe Nistru. Trebuie amintit, de asemenea, faptul că numele de Basarabia era dat numai sudului teritoriului dintre Prut și Nistru (legat de numele Basarabilor, domnitori în Țara Românească, cărora le aparținea acest teritoriu în sec. XIV) și că Rusia țaristă l-a extins întregului teritoriu dintre cele două râuri pentru a crea confuzii și a facilita anexarea juridică a jumătății de est a principatului Moldovei.

Acțiunile teroriste de rusificare practicate în ultimele două secole au început imediat după 1812 în același timp cu exodul masiv al românilor. Sunt numeroase mărturiile strainilor, în special francezi, pentru secolul XIX. Ororile ocupațiilor sovietice (adevărate genociduri) din 1940 (zeci de mii de morți) și '44 (120 de mii) trebuie denunțate fără preget. Aceste cifre nu sunt decât o primă aproximație, cercetările trebuind continuate, iar blocajele și obstacolele întâmpinate depășite. Istoria Basarabiei de după cel de al Doilea Război Mondial rămâne a fi studiată și rescrisă.

Ratarea reunificării, care ar fi putut avea loc în 1991-92 (imediat după implozia Uniunii Sovietice), constituie un alt important subiect, a carei analiză se impune.

Trebuie, de asemenea, prezentat tratamentul discriminatoriu pe care regimul bolșevic l-a rezervat Basarabiei în comparație cu toate celelalte teritorii pierdute de Imperiul Țarist între 1917 - 21: este singurul teritoriu, a cărui pierdere nu este recunoscută. Aceeași discriminare există și pe plan internațional. Chiar dacă după Primul Război Mondial Societatea Națiunilor recunoaște unirea Basarabiei cu România, după căderea zidului Berlinului, Republica Moldova nu se va bucura de același tratament ca Țările Baltice. Denunțarea pactului Molotov – Ribbentrop (Stalin – Hitler) va deveni realitate în aceste țări și va rămâne fără urmări pentru Basarabia.

Se impune denunțarea cu toată vigoarea a actualelor manipulări rusești și a comportamentului imperial al Rusiei lui Putin. Aceasta trebuie obligată să-și respecte angajamentul luat la Istanbul, în 1999 și reiterat în mai multe rânduri și să-și retragă trupele din Transnistria. Moldovenismul nu este de altfel decât o formă mai subtilă a rusificării.

Dar lucrul cel mai important rămâne susținerea integrării Moldovei în Uniunea Europeană. Moldova trebuie ajutată să progreseze pe calea construcției unui stat bazat pe aceleași mari valori de libertate, democrație, justiție, solidaritate, pe care se bazează și construcția Uniunii Europene. Este de dorit ca ea să avanseze cât mai repede pe calea îndeplinirii criteriilor care să-i permită să acceadă la statutul de țară candidată la integrarea în UE. Ultimele evoluții legate de această prioritate sunt încurajatoare. Victoria recentă a Alianței pentru Integrarea Europeană și alegerea noului președinte al Moldovei, după o criză care a durat aproape 2 ani, sunt purtătoare de speranță. Cum pozitivă este întărirea relațiilor cu UE: participarea Moldovei la Acordul de Liber Schimb Centru – European, Acordul special de cooperare cu UE, etc.

România, membră a UE, constituie un atu și un ajutor important pentru Moldova. Acquis-ul comunitar există deja în limba română. „*Romania va ajuta Republica Moldova în procesul integrării europene*” a afirmat, acum câteva zile, Primul Ministru V. Ponta și această atitudine nu este recentă. Deja în 1998, în vizita oficială, pe care am făcut-o la Chișinău, în calitate de ministru al integrării europene, am oferit interlocutorilor mei toată asistența, pe care o putea acorda ministerul pe care îl conduceam.

Republica Moldova trebuie însă să renunțe la ambiguități: nu poți fi membră în același timp în CSI (Comunitatea Statelor Independente) dominată de Rusia și în UE (Uniunea Europeană). Ea trebuie să aleagă, știind că integrarea în UE înseamnă implicit un mare pas înainte în reunificarea spațiului cultural românesc.

Nu voi încheia această cuvânt introductiv fără să amintesc de faptul că teritorii care sunt parte integrantă ale principatului Moldovei: nordul Bucovinei, ținutul Herței și sudul Basarabiei (Basarabia istorică cunoscută și sub numele de Bugeac) se găsesc astăzi în afara granițelor României sau Moldovei. Românii din aceste teritorii au cunoscut aceleași vitregii ale soartei (unii dintre ei începând numai cu 1940), ca și frații lor din Republica Moldova. Ei sunt astăzi cei mai amenințați cu pierderea identității și de aceea solidaritatea noastră, în ceea ce-i privește, trebuie să se exprime, să se manifeste cu toată determinarea.